

Lietuvos
pramonininkų
konfederacija

LIETUVOS PRAMONININKŲ KONFEDERACIJOS POZICIJA DĖL NAUJOS EUROPOS PRAMONĖS STRATEGIJOS

2020 kovo 10 d. Europos Komisija paskelbė komunikatą **Nauja Europos pramonės strategija** - viziją, kuria siekiama pramonės pagrindu padaryti Europą pasauliniu mastu konkurencingesnę, skaitmeninę ir klimatui neutralią.

Dviguba Europos pramonės transformacija – žalioji ir skaitmeninė, galinti sukurti prielaidas Europos pramonei augti ir stiprėti, įtvirtinti jos konkurencinį pranašumą pasaulyje bei strateginį savarankiškumą, yra šios strategijos esmė.

Lietuva yra pramoninė valstybė, sukūrusi savitą socioekonominę simbiozę, kurioje pramonės indėlis į BVP sudaro apie 20 % ir nuo jos sėkmingo veikimo priklauso daugybė šalies ekonominių bei socialinių sričių. Todėl Lietuvai svarbu, kad ES mastu būtų vykdoma pramonės politika, kuri savyje sujungtų Vidaus rinkos, užsienio prekybos, pramonės konkurencingumo pasaulyje stiprinimo, mokslo ir technologijų bei skaitmeninimo, švietimo įtakos ekonomikai didinimo, poveikio klimatui minimalizavimo politikas.

Lietuvos pramonininkų konfederacija (LPK) savo viltis ir lūkesčius dėl ES pramonės politikos strategijos išdėstė savo pozicijoje dar 2019 m. rugpjūčio mėnesį.

Todėl, LPK sveikina šį Europos Komisijos žingsnį ir tikisi, jog Strategija taps ją paskelbusios Komisijos bei vėlesnių komisijų veiklos prioritetu.

Nauja Europos pramonės strategija priimta atsižvelgiant į iššūkius su kuriais susiduria Europos pramonė bei visuomenė: geopolitiniai pokyčiai, BREXIT, didėjantis konkurencinis spaudimas bei gigantiškų pasauliniu mastu veikiančių trečiųjų šalių įmonių įsitvirtinimas pasaulio rinkose, atsiradęs tarptautinės prekybos reguliavimo neapibrėžtumas, protekcionistinės prekybos priemonės, kurių imasi svarbiausios ES prekybos partnerės, sparti skaitmeninė transformacija bei technologinės lenktynės, demografinės problemos, iššūkiai dėl naujų profesinių bei darbo įgūdžių poreikio ir galiausiai ekologinės problemos, žiedinė ekonomika bei visam pasauliui grąšinti klimato kaita, ES pramonės strateginio savarankiškumo būtinybė, investavimas Europoje ir finansavimas, partnerystės poreikis pramonės politikos valdymui.

Daugelis dalykų strategijoje nėra naujiena, nepateikiama labai naujų konkrečių veiksmų, nedetalizuojami sektoriai, yra daug jau žinomų ir planuotų iniciatyvų.

Visgi, pasikeitė politinės valios lygis, kurį sustiprino didžiosios Europos ekonomikos - Prancūzija bei Vokietija. Būtent jų noras stiprinti pramonės konkurencinį pranašumą pasauliniu mastu, atsispirti trečiųjų šalių vyriausybės remiamų įmonių ekspansijai, dažnai nesuderinamai su laisvosios rinkos ekonomikos veikimo principais, lėmė tai, jog atsirado ši strategija, kuri horizontaliai aprėpė iš esmės visas ekonominės veiklos sritis, kurių centre yra pramonė.

Strategijoje deramai įvertintas Europos pramonės, kaip ekonomikos varomosios jėgos, skatinančios technologinius pokyčius, ekonominę bei socialinę pažangą, vaidmuo bei išdėstytos iniciatyvos, kurių turėtų būti imtasi artimiausiu metu jos tikslams įgyvendinti, Europos pramonės pozicijoms bei jos konkurencingumui pasaulyje sustiprinti.

Tačiau, vėlgi, nėra pasiūlyta konkretaus veiksmų plano kaip strategija bus įgyvendinama.

Paraleliai paskelbta strategija skirta mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVĮ), kurios atlieka labai svarbų vaidmenį Europos pramonės struktūroje. MVĮ, novatoriškos pradedančiosios įmonės, mokslinių tyrimų centrai, paslaugų teikėjai yra neatsiejama ekosistemos dalis. Joms reikia padėti augti ir stiprėti bendrojoje rinkoje ir už jos ribų, dalyvauti vykdant skaitmeninę ir žaliąją pertvarkas.

Lietuvos pramonės lūkesčiai ir laukiamos poveikio priemonės yra išsamiai atskleistos Pramonė 4.0 platformos parengtame „Lietuvos pramonės skaitmeninimo kelrodyje 2019 – 2030 m.“ LPK tikisi, kad jau artimiausiu metu daugiau poveikio priemonių, būtinų sėkmingai pramonės transformacijai, simbiozei ir konkurencingumo didinimui, bus numatyta įgyvendinus projektus: (i) „Pasirengimo Lietuvos pramonės integracijai į svarbias Europos strategines vertės grandines“, (ii) „Žiedinės ekonomikos kelrodis Lietuvos pramonės simbiozei“ ir (iii) „Pramonės 4.0 diktuojami iššūkiai: viešojo politika bei Lietuvos miestų ir rajonų konvergencija“.

Lietuvos pramonininkų konfederacija (LPK) iš esmės pritaria **Ekonomikos ir inovacijų ministerijos** pasiūlytam Lietuvos Respublikos pozicijos projektui ir yra pasirengusi toliau bendradarbiauti. Tikimės, jog šioje LPK pozicijoje išdėstytos nuostatos dėl svarbiausių Naujos Europos pramonės strategijos temų, pasitarnaus rengiant Lietuvos nacionalinę poziciją.

COVID-19

Atsižvelgiant į šių dienų realijas, strategija turės būti koreguojama dėl Europą bei pasaulį ištikusios **COVID-19** pandemijos, kurios veikiama Europa atsidurė ekonominėje krizėje ir ji neatsiejamai padarys milžinišką neigiamą poveikį pramonei.

Atsirado iššūkis, kurio nebuvo galima numatyti nei 2019 m. kovo mėn., kai Europos Vadovų Taryba, spaudžiama geoekonominių aplinkybių ES ir valstybėse narėse, paragino Europos Komisiją parengti išsamią ir ilgalaikę strategiją, nei vėliau, kai strategija buvo rengiama ir pristatoma visuomenei.

Koronaviruso sukelta COVID -19 pandemija, tapo ne tik didžiausia šimtmečio sveikatos, bet ir ekonomikos krize. Ši krizė yra milžiniškas iššūkis ES ir jos narių ekonomikoms bei piliečių socialinei gerovei. 2021 metais nusimato recesija ir struktūrinis nedarbas daugelyje ES šalių.

Šios krizės metu didžiulį nuosmūkį patirs pramonė. Tiesa, ne visi pramonės sektoriai bus paveikti vienodai. Tačiau nuosmūkis bus neišvengiamas, o pramonės atsigavimas prasidės tik tada, kai pandemija bus sustabdyta. Deja, kol kas jos pabaigos dar nematyti, o kiekviena diena gilina krizę. Nepaisant to, jog ES ir valstybių narių dedamos didžiulės pastangos ir skiriamos milžiniškos lėšos ekonomikoms palaikyti bei darbuotojams išlaikyti, prognozuojama, jog Europos ekonomika 2020 susitrauks tiek jog, jai atsitiesti prireiks ne vienerių metų.

Todėl, LPK nuomone, Naujoji Europos pramonės strategija turi būti iš esmės peržiūrėta ir pirmasis jos rūpestis trumpuoju laikotarpiu turi būti pramonės atsigavimas po COVID-19.

Šiandien esminė aktualija yra sustabdyti viruso plitimą ir tuo pačiu palaikyti verslo ekosistemą, tuo pačiu jau dabar pirmaeliu strateginiu uždaviniu tapma pagrindinių ekonomikos funkcijų atkūrimas ir ilgalaikis atsigavimas, pramonės prikėlimas ir visko, kas daro esminę įtaką jai, stiprinimas: tiekimo grandinių atkūrimas, normalus Vidaus rinkos funkcionavimo užtikrinimas, transporto suregulavimas ir kt.

Kadangi Lietuvos pramonė yra priklausoma nuo žaliavų importo bei produkcijos eksporto, jos atsigavimas priklausys nuo didžiausių Europos ekonomikų atsigavimo. Greitai atkurti visos pramonės pajėgumus bus ypač sunku tais atvejais, jei buvo pristabdytos arba visai uždarytos pramonės įmonės, turint omenyje ir patirtą žalą tiekimo grandinėms dėl jų uždarymo.

LPK kviečia Lietuvos Vyriausybę bei Europos Komisiją sutelkti dėmesį į esminius dalykus, reikalingus COVID-19 krizei įveikti ir ekonomikai atkurti, tuo pačiu neatsisakant Naujoje pramonės strategijoje numatytų iniciatyvų, kurios, prioriteto tvarka turėtų būti pradėtos įgyvendinti kartu su ekonomikos atkūrimu, o kitos - atidėtos ateičiai, kad nedidintų reguliavimo naštos bei įmonių sąnaudų ir nenukreiptų išteklių nuo kovos su krizės pasekmėmis.

Šiuo ypatingu laikotarpiu pramonės atsitiesimas turėtų būti siejamas su gamybos pajėgumų didinimu bei diversifikavimu, o taip pat rekonversija tam, kad būtų patenkinti visų valstybių narių poreikiai, susiję su apsaugos priemonių bei medicinine įranga. Šioje srityje taip pat reikalingas ES pramonės pertvarkos planas, kuriame, atsižvelgus į COVID-19 krizės pamokas, būtų numatyta:

- sustiprinti prekių ir paslaugų, kurioms būdingas didelis paklausos augimas, gamybos linijų pajėgumus (pvz., visą sveikatos tiekimo grandinę kritinių priemonių bei įrangos gamybai tam, kad išvengtų priklausomybės nuo trečiųjų šalių);
- jei tik įmanoma, pertvarkyti gamybą ir išnaudoti laikinai nepanaudotus gamybos pajėgumus, kad būtų patenkinti neatidėliotini prekių, kurių trūksta, poreikiai.

Pramonės strategija dabar negali apsieiti be plataus užmojo **pramonės atkūrimo plano bei fiskalinių paskatų**, paremtų ES ištekliais ir investicijomis, diegiant naujas ir novatoriškas priemones, atsižvelgiant į ypatingą krizės pobūdį.

Nors ES bei šalys narės jau numatė dideles lėšas ekonomikos palaikymui, jos turėtų toliau parodyti solidarumą sudarydamos susitarimą dėl **Naujos daugiametės finansinės programos 2021-2027 m., į kurią turėtų būti įtrauktas ekonomikų atkūrimo paketas**. Trumpuoju laikotarpiu toks solidarumas bus svarbesnis nei kada nors anksčiau, o ilgesniame laikotarpyje tai turėtų padėti atkurti ekonomikas, palaikyti valstybių narių konvergenciją.

Lietuvos pramonininkų konfederacija, šiandien ir artimiausioje ateityje, svarbiausiu prioritetu laikydama pramonės bei verslo atūrimą po COVID-19 sukeltos krizės, iš principo pritaria Naujoje Europos pramonės strategijoje numatytoms svarbiausioms strateginėms kryptims ir politikos sritims, kurios yra strategijos įgyvendinimo pagrindas.

Bendroji rinka

Pramonės strategijoje deramai įvertintas **Bendrosios rinkos** vaidmuo, skatinantis konkurencingumą, suteikiantis pagrindines sąlygas ES pramonei augti bei visų dydžių įmonėms integruotis į Europos ir pasaulines vertės grandines ir sėkmingai konkuruoti pasaulinėse rinkose.

Strategijoje išreikštas supratimas, jog svarbu skatinti vidaus rinkos integraciją, jos gilinimą ir kliūčių šalinimą laisvam prekių, paslaugų, žmonių, kapitalo bei duomenų judėjimui ir tai, jog bendrosios skaitmeninės rinkos stiprinimas turi padėti Europai pertvarkos procese. Tačiau daugiau dėmesio turėtų būti skirta paslaugų teikimo laisvių užtikrinimui transporto ir logistikos sektoriuose, kurie yra ypač svarbūs pramoninių vertės grandinių sklandžiam funkcionavimui. Deja, ES teisėkūros tendencijos šiam Lietuvos sektoriui nėra palankios ir sektoriaus sunkumai gali greitu laiku atsiliiepti šalies pramonei.

Štai, daugelis Mobilumo paketo nuostatų prieštarauja ES vidaus rinkos principams ir Komisijos paskelbto Žaliojo kurso ambicijoms. Šis laikotarpis COVID-19 pandemijos metu ypač įrodė, kaip svarbu išsaugoti tiekimo grandines tiekiant prekes ir paslaugas, ir koks svarbus yra kelių transportas. Mobilumo paketo siūlomų reikalavimų įgyvendinimas sudėtingomis pokrizinėmis sąlygomis apsunkintų kelių transporto sistemos galimybę prisidėti prie ES ekonomikos atstatymo ir tvaraus augimo.

Būtina priminti, jog turi būti užtaisytos skaitmeninės infrastruktūros investicijų spragos, užtikrintas platesnis aukštos kokybės ryšys ir įgyvendinta ES strategija, skirta kovai su elektroniniu šnipinėjimu, kibernetinėmis atakomis, kenkėjiška programine įranga ir sukčiavimu.

Gamybos sektoriaus modernizavimui įmonėms reikalingos priemonės, palengvinančios veiksmingą atitikį, kaip antai suderinti Europos standartai. Įmonės patiria dideles ir nereikalingas išlaidas bei našta dėl biurokratinių kliūčių standartų harmonizavimo procese, todėl Komisija turėtų iš esmės persvarstyti gaminių techninio harmonizavimo procesus ir sumažinti ES viešųjų institucijų įsikišimą į šį tradiciškai suinteresuotų šalių vykdomą procesą.

LPK yra jau anksčiau akcentavusi, jog pasiūlymams dėl naujų teisės aktų turi būti taikomi taip vadinami „konkurencingumo ir inovacijų testai“ ir atliekamas išsamus išankstinis poveikio vertinimas, kuris turi būti papildomas vėlesniuose sprendimo priėmimo etapuose.

Laisva ir atvira pasaulinė prekyba

Lietuvai, kaip eksportuojančiai valstybei su eksportuojančia pramone, reikalinga **laisva ir atvira pasaulinė prekyba**, paremta Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) taisyklėmis, kurios užtikrintų skaidrias ir nuspėjamas prekybos sąlygas. Deja, šiandien pasaulinės prekybos taisyklės nėra pajėgios užtikrinti vienodas konkurencines sąlygas. Ne rinkos ekonomikos šalių taikomos prekybą iškraipiančios praktikos neigiamai veikia ES ir Lietuvos pramonės konkurencingumą.

ES toliau turėtų remti PPO reformų procesą, įskaitant jo taisyklių sąvado pritaikymą prie naujos tarptautinės prekybos po COVID-19 krizės realybės, kad būtų užtikrinta stipri ir veiksminga organizacija, galinti veikti prieš protekcionizmą ir vienašališkumą.

Šiuo COVID-19 krizės laikotarpiu bus svarbu supaprastinti ir pagreitinti muitinės procedūras, skatinti elektroninių dokumentų naudojimą ir priėmimą, mažinti neesmines fizines patikras, tuo pačiu užtikrinant būtinų užduočių atlikimui pakankamą žmogiškųjų išteklių skaičių.

Pozityvu, kad Strategijoje dėmesys skiriamas rinkų atvėrimui, kliūtims, trukdančioms mūsų įmonėms patekti į kitas pasaulio rinkas bei antisubsidinių mechanizmų bei priemonių stiprinimui.

Tačiau nieko nekalbama apie strateginės partnerystės perspektyvas su didžiausia pasaulio ekonomika – JAV, bei vis dar sunkiai sukalbama Kinija.

Būtina derėtis su JAV dėl prekybos susitarimo, kuriuo būtų panaikinti papildomai sukurti muitai ir būtų rastas sprendimas dėl „Airbus / Boeing“ ginčo, kurio pasekmės atsiliepia Europos pramonės sektoriams. Taip pat reikia ieškoti reguliacinio bendradarbiavimo būdų sveikatos priemonių sektoriuje.

ES reikia siekti plataus užmojo prekybos ir investavimo susitarimo su Kinija, kuris Europos įmonėms suteiktų tokią pačią rinkos prieigą, kokia Kinijos bendrovės naudoja Europoje.

Sveikintina, jog Europos Komisija yra nusiteikusi pasiūlyti, kad Paryžiaus susitarimo laikymasis būtų vienas iš esminių visų būsimų išsamių prekybos susitarimų elementų.

Konkurencijos taisyklės

Viena iš aplinkybių, tiesiog privertusių ES lyderius imtis pramonės politikos strategijos, buvo Siemens-Alstom susijungimo užblokavimas Europos Komisijoje. Vėliau sekę Vokietijos ir Prancūzijos manifestas, visos Europos sektorinių asociacijų kreipimasis ir dar daugybė kitų iniciatyvų, reikalaujančių ambicingos ES pramonės strategijos, buvo sąlygotos nelygios konkurencijos su kitais pasaulio regionais bei ES įmonių suvaržymų ES **konkurencijos taisyklėmis**. Todėl praėjusiais metais vyraujančia tapo taip vadinamų *Europos čempionų* – įmonių galinčių konkuruoti su JAV, Kinijos ar Indijos gigantais bei ES konkurencijos taisyklių pritaikymo prie pasikeitusių geoekonominių aplinkybių tema.

LPK jau anksčiau yra teigusi, jog globalių ES verslo čempionų atsiradimas bei atitinkamų europinės strateginės vertės grandinių sukūrimas gali tapti vienu iš šiuolaikinės Europos pramonės konkurencingumo elementų. Tačiau labai svarbu, kad mažosios valstybės taip pat būtų įtrauktos į strateginių verslo grandinių veiklą. Mažoms inovatyvioms, prekybai atviroms ekonomikoms svarbu, kad Europos čempionų atsiradimas (mažstant apie konkurenciją globalioje rinkoje) neištumtų mažesnių įmonių ir neiškraipytų vidaus rinkos, o finansinių pajėgumų koncentravimas į kelis prioritetus nebūtų kitų sričių sąskaita.

Lietuvai, kaip mažesnei valstybei ir mažesnei ekonomikai, kalbant apie konkrečius plataus užmojo pramonės politikos iniciatyvų pavyzdžius, tokius kaip europinės strateginės vertės grandines (nuo mikroelektronikos, el. baterijų, vandenilio, pramoninio interneto iki kibernetinio saugumo), AI klasterius bei priemones europinių verslo čempionų kūrimui, labai svarbu, kad jos skatintų bendradarbiavimą visos Europos mastu, būtų maksimaliai atviros dalyvavimui ir nemažintų erdvės konkurencijai lygiomis sąlygomis. Didelė dalis Lietuvos įmonių yra pasirengusios dalyvauti šiuose procesuose.

Belieka tik apgailėtai, kad Naujoje Europos pramonės strategijoje ši svarbi tema liko iš esmės neaparta ir be jokio konkretaus aiškumo.

Visgi, nuoroda daroma į susijungimų evoliucijos kontrolę ir valstybės pagalbos gairių tinkamumo patikrinimo įvertinimą, ar taisyklės yra tinkamos greitai besikeičiančiai ekonomikai, kuriai daromas pasaulinis spaudimas. Numatoma Bendriems Europos interesams svarbiems projektams (BEISP), (tokiems kaip susietųjų, netaršių ir autonominių transporto priemonių; vandenilio technologijų ir sistemų; pažangios sveikatos apsaugos sistemos; pramonės daiktų interneto; mažo anglies dioksido kiekio pramonės ir kibernetinio saugumo), įskaitant energetikos pertvarkos projektus, taikomų valstybės pagalbos taisyklių peržiūra. Pramonės strategijos komunikate teigiama, jog 2021 m. Komisija patvirtins peržiūrėtas bendriems Europos interesams svarbiems projektams taikomas valstybės pagalbos taisykles. Šia peržiūra siekiama paaiškinti sąlygas, kuriomis taip pat valstybių narių vadovaujamus projektus pagrindiniuose sektoriuose galima vykdyti laiku ir skatinant konkurenciją.

Ji taip pat turėtų padėti MVĮ visapusiškai dalyvauti būsimuose bendriems Europos interesams svarbiuose projektuose. Tačiau strategija neduoda aiškių nurodymų, ką kiekvienas iš jų turėtų pasiekti.

Mokslas, technologijos ir inovacijos

Europa ir toliau atsilieka nuo JAV ir Kinijos pagal išlaidas **į mokslo, technologijų ir inovacijų sritis**. Žalioji ir skaitmeninė Europos pramonės transformacija bei simbiozė, naujų, klimato kaitos požiūriu neutralių produktų kūrimas Europoje, turėtų būti pagrįsti kaip tik mokslo, technologijų ir inovacijų ekosistemų sąveika bei giliųjų technologijų įsisavinimu.

Europai reikalinga inovacijoms palanki reguliavimo aplinka. BusinessEurope, pavyzdžiui, siūlo ES lygiu sukurti taip vadinamas reguliavimo „smėlio dėžes“. Tai paskatintų prisiiinti riziką, palengvinant galimų proveržio technologijų testavimą. Reguliavimo „smėlio dėžė“ turėtų sumažinti naujovių sąnaudas, sumažinti patekimo į rinką kliūtis ir sudaryti sąlygas reguliavimo institucijoms gauti svarbias įžvalgas prieš priimant sprendimus.

Pritariame tam, jog pramonės strategija iš esmės turi būti pramonės inovacijų strategija. Beje, COVID-19 krizė dar labiau pabrėžia poreikį investuoti į mokslinius tyrimus, technologijas ir inovacijas, Europoje kurti vakcinas, medikamentus ir medicininę įrangą bei gydymo metodus.

Posityvu tai, jog kalbant apie inovacijas kalbama ir apie požiūrio pakeitimą nuo vengimo rizikuoti link toleruojančio nesėkmes. Tai turi atsispindėti visur, o naujovės, ikiprekybiniai, inovatyvieji ir žalieji pirkimai turėtų būti įtraukti į politikos formavimo procesą.

Konkurencinga ir atspari Europos pramonė bei gamybos ekosistema turi būti pagrįsta išsamiais gamybos taikomaisiais tyrimais, eksperimentine plėtra ir inovacijomis. Taip pramonė galėtų tapti ekosistema, įveikusia praeities susiskaidymą. To reikia, jeigu norime, kad 2030 m. Europa būtų pirmaujanti pasaulyje inovacijų ekosistema, pagrįsta plačiomis socialinėmis ir ekologinėmis inovacijomis, kurios veiktų kaip svarbus gamybos inovacijų variklis, spartinantis pramonės transformaciją ir simbiozę. Gamybos taikomieji tyrimai, eksperimentinė plėtra ir inovacijos turi mažinti pramonės gamybos poveikį aplinkai ir padidinti jos strateginę svarbą atsižvelgiant į sukuriamą pridėtinę vertę ir tiesioginį bei netiesioginį poveikį darbo vietoms. To reikia, jeigu norime, kad Europa rinkai pateiktų naujus produktus ir technologijas greičiau nei bet kuris kitas pasaulio regionas.

Europos Komisija žada pristatyti komunikatą „Mokslinių tyrimų ir inovacijų ateitis ir Europos mokslinių tyrimų erdvė“, kuriuo siekiama nustatyti naują požiūrį į inovacijas ir užtikrinti, kad ES biudžetas būtų naudojamas kuo veiksmingiau.

Pasaulis labai pasikeitė, tačiau tęstinės investicijos į fundamentinius tyrimus yra vienas iš būdų padėti atsigausti po COVID-19 sukeltos ekonominės krizės.

Žalioji kursas

Pripažįstame, jog Pramonės strategija yra būtinas ekonominis ramstis **Žaliojo kurso** ambicijų įgyvendinimui ir skaitmeninimo sėkmei. Tačiau pažymime, jog Žaliąjį kursą ir pramonės strategiją įgyvendinančios priemonės turi būti pagrįstos išsamiais poveikio vertinimais ir atitikti ekonominio veiksmingumo principus.

Lietuvai svarbu, kad pereinamuoju laikotarpiu ES lygiu būtų skirtas pakankamas dėmesys ir paskatos, įskaitant ir valstybės pagalbą, energijai imlios pramonės transformacijai, siekiant paskatinti jos perorientavimą link labiau klimatui neutralios gamybos ir išvengti gamybos iškėlimo į trečiąsias šalis.

Lietuva susiduria su didele anglies dioksido nutekėjimo rizika daug energijos suvartojančiuose sektoriuose. Įmonių, veikiančių šiuose sektoriuose, konkurencingumo išlaikymas trečiųjų šalių atžvilgiu ir dėl naudojamų ribinių technologijų, reikalauja papildomų investicijų ir atskiro dėmesio. Chemijos, trąšų ir cemento sektoriai turi būti įtraukti į gaires dėl valstybės pagalbos priemonių po 2021 m. Trąšų ir cemento sektoriams turėtų būti kompensuojamos netiesioginės emisijų sąnaudos.

Antrasis svarbus elementas yra Klimato kaitos planas iki 2030 m. pasiekti 40% arba daugiau kaip 50% ŠESD išmetimo tikslų, palyginus su 1990 m. lygiu. Europos Komisijos klimato plane siekiama apibrėžti privalomas trajektorijas per ateinančius tris dešimtmečius (2030–2040–2050). Į šį modeliavimą reikia skubiai įtraukti visuotinės ekonominės krizės, susijusios su COVID-19, padarinius.

2030 m. tikslų griežtinimas neturėtų įvykti neįvertinus poveikio. Tai yra esminė nuostata ir ypač svarbi šios COVID-19 krizės kontekste, kai sudėtinga prognozuoti padarinius ir jų trukmę.

Vienas iš pavyzdžių - trąšų pramonė, kuriai 2030 m. tikslų peržiūra gali būti nepakeliama. "Žaliojo" amoniako technologijos kol kas yra teorinės/pilotinės, komercinio lygio dar nėra. Tuo atveju, jeigu pilotinės technologijos pasiteisins, Lietuvoje trąšų pramonėje amoniako gamybą pakeisti į žaliąją reikės 10,4 TWh/metus elektros energijos, o tai prilygsta dabartiniam visos Lietuvos BENDROS elektros energijos (ne tik žaliosios) metiniam suvartojimui. Lietuvoje tik vienos trąšų gamybos įmonės poreikiams reikės įdiegti ~5 GW žalios energijos gamybos pajėgumų.

Būtinai išsamus pasekmių įvertinimas ir kituose sektoriuose bei tikėtinų visuomenės elgesio modelių kitimo įvertinimas po užsitęsusio karantino bei saugantis nuo galimų pandemijų ateityje.

Kaip pavyzdys paminėtinas transporto sektorius, kurio dekarbonizacijai reikalingos didelės investicijos į gamybos perorientavimą. Jei ankstesni scenarijai buvo paremti "*business as usual*" prielaidomis, tai šie metai viską pakeitė iš esmės – tiek degalų vartojime, tiek gamintojų bei tiekėjų pajamų struktūroje. Brangių bei sudėtingų investicijų vykdymas tampa itin komplikotas.

Fundamentalūs pokyčiai aviacijoje, viešojo vs. privataus transporto vartojimo pokyčiai dėl socialinio atstumo laikymosi, bendras neįtikėtinas transporto aktyvumo kritimas – visa tai turi būti įvertinta, nes transporto sektoriaus, kiek tai susiję su degalais, tikslai buvo itin ambicingi ir pasiekiami esant itin specifinėms prielaidoms. Dabar tos prielaidos kinta iš esmės ir tai būtina įvertinti.

Taigi, COVID-19 akivaizdoje Europos Komisija turėtų nubrėžti naujus scenarijus, numatančius mažesnę pramoninę gamybą, strateginių pramonės sektorių krizes, žemesnes apyvartinių taršos leidimų kainas ir kitus esminius, socialinius ir demografinius pokyčius, atsiradusius dėl galimos kelių metų laikotarpio recesijos.

Naujausias Klimato veiksmų plano pradinis vertinimas yra puiki proga apsvaistinti recesijos scenarijus ir jų poveikį pramonei bei visuomenei.

Strategijoje taip pat pasigendame ES įsipareigojimo remti pramonę, pramonės transformacijos laikotarpiu, jai pereinant prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos.

Pakartotinai pažymime, jog Europos įmonių pastangų kovojant su klimato kaita nepakaks – emisijų mažinimo turi siekti visos pasaulio valstybės, ypač G20 narės. Deja, daugelis šiandien tokių užmojų

neturi, todėl labai svarbu, kad Europos pramonė ir toliau būtų apsaugota nuo nesąžiningos tarptautinės konkurencijos, siekiant išvengti investicijų ir CO2 „nutekėjimo“ į trečiąsias šalis (priemonės - aktyvios tarptautinės derybos, tvarumo kriterijai laisvos prekybos sutartyse, išlyginamosios pasienio priemonės, kt.).

Strategijoje pripažįstama, kad pramonei reikalingas saugus švarios ir prieinamos energijos bei žaliavų tiekimas, tačiau joje nėra siūlomų sprendimų.

Pritariame Lietuvos pozicijos projektui dėl Atsinaujinančios energijos pramonės aljanso sukūrimo ir vėjo, bei saulės energijos bei žemės gelmių (geotermijos) sektoriaus įtraukimo į pagrindinių strateginių vertės grandinių sąrašą.

Žiedinė ekonomika

Europos pramonei teks pagrindinis vaidmuo integruojant žiedinės ekonomikos modelį į visą ekonomiką. ES pasirinktas žiedinės ekonomikos kursas nėra unikalus, netgi vėluojantis pasauliniu mastu, bet kryptis yra teisinga ir Europos Komisijos valia padidinti Europos pramonės konkurencingumą tvarių gaminių bei universalių produktų bei Europinių standartų diegimo bei platesnio taikymo dėka, yra sveikintina.

Visoje Europoje verslas siekia maksimaliai padidinti medžiagų vertę, pereiti prie žiedinio verslo modelių ir pasukti link žiedinės ekonomikos, kurią geriausiai galima pasiekti dėka veikiančios antrinių žaliavų ir žiedinių produktų rinkos. Tokią rinką reikia sukurti. Būtina integruoti žiedinės ekonomikos principus į platesnį reguliavimą, ypač gaminių ir medžiagų projektavimo, klimato kaitos, skaitmeninimo, bioekonomikos, tiekimo saugumo ir atliekų vežimo srityse. Veikiančiai antrinių žaliavų rinkai reikalingos vienodos konkurencijos sąlygos visame pasaulyje su panašiomis reguliavimo sistemomis ir standartais visose G20 šalyse. ES vadovai turėtų bendradarbiauti su suinteresuotosiomis šalimis, siekdami pagerinti vartotojų įsitraukimą, mažindami kliūtis ir didindami paskatas, gerindami supratimą ir žinias apie vartojimo elgseną ir medžiagų gyvavimo ciklą, pagrįstą bendra ES metodika ir padidindami pramonės simbiozės galimybes.

Nors sektinų gerosios praktikos pavyzdžių turime ir Lietuvoje, tenka pripažinti, kad didžiosios verslo ir visuomenės dalies dar laukia perėjimas nuo dabartinio vadinamojo linijinio ekonomikos modelio į žiedinės ekonomikos kelią. Būtina panaikinti verslo posūkį į žiedinę ekonomiką apsunkinančius barjerus: technologinius, reguliavimo, o svarbiausia – kultūrinius – t. y. augantį vartotojų susidomėjimą aplinkosauga ir palyginti žemą įsitraukimą į aplinką tausojančias veiklas; bei ekonomiškai pagrįstą žiedinės ekonomikos modelių trūkumą.

Žiedinės ekonomikos kūrimas yra holistinis projektas, tad norint išsaugoti ES ir Lietuvos verslo konkurencingumą ją kuriant, būtina sukurti šių tikslų įgyvendinimui visapusiškai palankias sąlygas: nuo prognozuojamos ir patikimos reguliacinės aplinkos iki nuoseklaus inovacijų finansavimo modelio. Kol kas šio platesnio matymo dar trūksta.

Kalbant apie Lietuvą, progresui šioje srityje pasiekti svarbu, kad greičiau būtų baigtas rengti „Žiedinės ekonomikos kelrodis Lietuvos pramonės simbiozei“.

Skaitmeninės technologijos

Skaitmeninės technologijos yra vienas esminių kovos su klimato kaita ir perėjimo prie žaliosios ekonomikos veiksnys. Pramonės strategijoje pateikiamos jau skelbtos skaitmeninės strategijos iniciatyvos.

Skaitmeninių technologijų naudojimas yra ypač svarbus visose ekonominio ir socialinio gyvenimo srityse. ES ženklus atsilikimas pasaulinėse skaitmeninėse lenktynėse, gali neigiamai atsiliepti pramonės ir verslo bei visuomenės skaitmeninei transformacijai bei tvariam augimui. Dar kartą akcentuojame, kad turi būti užtaisytos skaitmeninės infrastruktūros investicijų spragos, užtikrintas platesnis aukštos kokybės ryšys, įgyvendinta ES strategija, skirta kovai su elektroniniu šnipinėjimu, kibernetinėmis atakomis, kenkėjiška programine įranga ir sukčiavimu.

Būtina imtis veiksmų, kad būtų sustiprintos kibernetinio saugumo sąlygos, kurios yra labai svarbios, kad verslas galėtų veikti. Pasibaigus šiai krizei, Europa turi įvertinti dabartinį skaitmeninio pramonės planą ir pereiti prie kito pramonės skaitmeninio etapo, tuo pačiu plečiant ryšį ir stiprinant žmogiškąjį kapitalą.

Teisinga yra tai, kad skaitmeninis turinys gali padėti aplinkai, žiedinės ekonomikos ambicijoms, bet ne trukdyti joms. Be to, svarbiausia yra investicijos, reikalingos ne tik 5G, bet ir 6G lenktynėms. Tai yra teigiami signalai.

Europos pramoninis ir strateginis savarankiškumas

Europai kaip niekada svarbu įtvirtinti savo poziciją, puoselėti savo vertybes ir kovoti už tai, kad būtų sudaromos vienodos sąlygos konkuruoti. Tai **Europos pramoninio ir strateginio savarankiškumo klausimas**.

Ankstesniuose projektuose buvo kalbama tik apie technologinį suverenitetą, tačiau šioje strategijoje visas skyrius yra skirtas „Europos pramonės ir strateginio savarankiškumo stiprinimui“. Juo labiau, kad krizė įrodė, jog dėl tos priežasties, kad didelė dalis Europos pramonės buvo perkelta į trečiąsias šalis, esant ekstremalioms situacijoms, kritinėje padėtyje gali atsidurti ne tik šiaip gamintojai bei vartotojai, bet net ir medicinos sritis bei šios srities pramonė, kurios nepasiekia ne tik medikamentai, bet ir komponentai jų gamybai. COVID-19 krizė parodė neatidėliotiną poreikį gaminti kritines prekes Europoje

Juo labiau, kad daugėja šalių, kurios imasi priemonių apriboti ar uždrausti eksportą, ypač būtinos medicinos įrangos ir vaistų, taip pat ir maisto bei kitų produktų.

Todėl strateginiu uždaviniu tampa priklausomybės nuo trečiųjų šalių mažinimas, ypač dėl dalykų, kurių mums labiausiai reikia: svarbiausių žaliavų ir technologijų, medicinos, maisto, infrastruktūros, saugumo ir kitų strateginių dalykų. Tai yra sritys, kuriose Europos pramonė turi būti paskatinta plėtoti savo produktus ir paslaugas, rinkas ir didinti konkurencingumą.

Viena vertus, yra noras reindustrializuoti Europą ir gaminti vietoje, taip sukuriant klimato kaitą mažinančią, gamtai draugišką gamybą, įskaitant mažiau atliekų ir mažiau išmetamų teršalų nuo transporto. Kita vertus, pasaulinė gamyba yra svarbi siekiant Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų, tokių kaip skurdo panaikinimas, jokio alkio, geros sveikatos ir gerovės visame pasaulyje prieinamumo didinimas, kuriant naujas darbo vietas, o su jomis ir gerovę besivystančiose šalyse. ES turėtų išspręsti šią dilemą per prekybos ir vystymo politiką, dvišalius ir daugiašalius prekybos susitarimus ir taip padėti mažiau išsivysčiusioms šalims didinti gamybą naudojant žaliąsias technologijas, taip įvairinant jų ekonomiką ir infrastruktūrą.

2020 m. spalio mėn. bus pradėta visapusiškai taikyti tiesioginių užsienio investicijų į ES tikrinimo sistema – ji turėtų apsaugoti Europos interesus saugumo ir viešosios tvarkos sumetimais. LPK pozicijoje „Dėl

Europos Komisijos pasiūlymo priimti reglamentą, kuriuo nustatoma tiesioginių užsienio investicijų į Europos Sąjungą tikrinimo sistema“ išsakė nuogastavimus dėl per daug liberalaus požiūrio į informavimą apie trečiųjų šalių investicijas į įmones bei objektus, kurie turi strateginę reikšmę nacionaliniam ir ES saugumui ir pakvietė detaliau harmonizuoti procedūras, remiantis vienodais kriterijais visoje Europos Sąjungoje.

Būtų sveikintina, jei Europos Komisija rastų politinės valios ir toliau stiprintų šią priemonę.

Europa jau šiandien susiduria, o ateityje dar labiau susidurs, su taip vadinamų kritinių žaliavų stoka. Todėl, siekiant padidinti Europos tiekimo saugumą, būtina įvairinti tiekimo šaltinius. Šiuo metu dauguma mūsų pagrindinių prekybos partnerių ir konkurentų naudojami prieiga prie svarbiausių mineralų. Kritinių žaliavų veiksmų planas, apimantis daugiau tarptautinių partnerystių – labai svarbus įmonėms, ypač dalyvaujančioms strateginių produktų kūrimo programose. Šiuo atveju, žiedinės ekonomikos vaidmuo taps vienu iš lemiančių.

ES turi panaudoti savo bendrosios rinkos įtaką, dydį ir integraciją kaip svertą, kad nustatytų pasaulinius standartus. Gebėjimas suformuluoti pasaulinius aukštos kokybės standartus, turinčius Europos vertybių ir principų skiriamąjį požymį, tik sustiprins mūsų strateginį savarankiškumą ir pramonės konkurencingumą.

Sveikintina, jog siekiant išlaikyti technologinį suverenitetą, skatinti vienodas konkurencijos sąlygas pasaulyje, geriau kovoti su intelektinės nuosavybės vagystėmis ir pritaikyti teisinę sistemą prie ekologiškų ir skaitmeninių transformacijų, turėtų būti pasiūlytas intelektinės nuosavybės veiksmų planas.

Nauji įgūdžiai, kvalifikacijos ir profesinis pasirengimas

Perėjimas prie klimatui neutralios ir skaitmeninės ekonomikos pareikalaus **naujų įgūdžių, kvalifikacijų ir profesinio pasirengimo**. Naujovės diegiamos ir plėtojamos dar niekad nematytais tempais, o tam spartinantis veiksnys yra žinių ir inovacijų bendruomenės, klasteriai, mokslinių tyrimų organizacijų ir pramonės bendradarbiavimas bei nauji ir greitesni inovacijų konsultavimo, paramos bei technologijų demonstravimo metodai ir kanalai, kaip pvz: skaitmeniniai inovacijų centrai.

Pažangios technologijos ir nauja gamybos procesų valdymo praktika sukūrė naujų įgūdžių poreikį. Šiandien Europos pramonei trūksta daugybės tinkamų įgūdžių turinčių darbuotojų.

Profesinio švietimo ir aukštojo mokslo sistemų kaita jau šiuo metu vyksta per lėtai ir nespėjama su technologijų kaita. Švietimo politikos formuotojai turi skatinti mokymo įstaigas kurti ir vystyti nuolatinį ryšį su technologijų gamintojais ir jų atstovybėmis, siekiant kuo labiau padidinti mokymo programų, mokymo medžiagos ir lektorių žinių apyvartumą, pirminę mokymo turinio informaciją gaunant tiesiogiai iš technologijų kūrėjų. Švietimo politikos formuotojai turi skatinti mokymo įstaigas kurti ir vystyti nuolatinį ryšį su technologijų gamintojais ir jų atstovybėmis, siekiant kuo labiau padidinti mokymo programų, mokymo medžiagos ir lektorių žinių apyvartumą, pirminę mokymo turinio informaciją gaunant tiesiogiai iš technologijų kūrėjų.

Bendradarbiavimo infrastruktūros, tokios kaip „Praktinio mokymo sektoriai centrai“ ir kintačios švietimo ir mokymo paradigmos, pavyzdžiui „Mokomieji fabrikai“ ar „Hibridinės laboratorijos“, turi potencialą įgyvendinti tokio pobūdžio bendradarbiavimą su pramone (dažniausiai su didelėmis įmonėmis ar asociacijomis, atstovaujančiomis MVĮ).

Pramonės strategija ir jos teisinės iniciatyvos turėtų pašalinti fragmentaciją tarp švietimo, mokslo, technologijų ir inovacijų politikų.

Švietimas ir mokymasis visą gyvenimą tapo kritiniais veiksniais padedančiais prisitaikyti prie naujų, greitai kintančių technologijų ir darbo metodų, įvairių lygių, įvairias funkcijas vykdančiams darbuotojams. Gamybinėse įmonėse tai reiškia, kad pasikeitė operatorių darbo pobūdis nuo daug rankų darbo, link mažiau rankų darbo, bet labiau technologijas naudojančio, valdančio ir aptarnaujančio darbo. Tam reikia labiau kvalifikuotų darbuotojų, kuriems būtinas nuolatinis žinių atnaujinimas. Europos Komisija turėtų atnaujinti mokymosi visą gyvenimą politiką, labiau atsižvelgiant į technologinius pokyčius pramonėje bei visuomenėje bei perėjimo prie žaliosios ekonomikos klausimus, remiant integracinį ir tvarų augimą. Valstybėse narėse, ypač susiduriančiose su didelėmis demografinėmis problemomis, reikia gerokai didinti dėmesį bei viešąsias investicijas nukreipti į mokymąsi visą gyvenimą, įgūdžių ir kvalifikacijos tobulinimą. Nacionalines pastangas šioje srityje turėtų paremti *Europos švietimo erdvė*.

Europoje turėtų būti kuriamos naujos ir išsaugotos esamos aukštos kvalifikacijos, gerai apmokamos darbo vietos. Tai įvyks, jeigu Europa imsis naujos, įtraukia lyderyste ir faktais grįstos švietimo, mokslo, technologijų ir inovacijų politikos, sutelkiančios bendram tikslui – ES konkurencingumo ir piliečių gerovės sustiprinimui. Tuo aspektu turi būti kuriamos ir peržiūrimos esamos mokymo programos, o Europos kvalifikacijų ir užimtumo sistemos turi užtikrinti, kad visose ES šalyse piliečiai gautų tokį išsilavinimą, kad Europa galėtų tapti pirmaujančia pasaulyje inovacijų ekosistema 2030 m.

Pritariame Europos Komisijos programai, kurioje numatyti: *Europos įgūdžių darbotvarkės atnaujinimas 2030 m., įskaitant rekomendaciją dėl profesinio rengimo ir mokymo, Europos įgūdžių pakto paskelbimas, Komunikatas dėl Europos švietimo erdvės strateginės programos, Skaitmeninio švietimo veiksmų planas.*

Strategijos įgyvendinimo valdymas

Strategijos įgyvendinimas pareikalaus ES institucijų, šalių narių ir pramonės glaudaus bendradarbiavimo. Pozityvu tai, kad Pramonės **strategijos įgyvendinimo valdymą** Europos Komisija mato kaip partnersystę. Pradėdama dvejetainę pertvarką konkurencingesniame pasaulyje Komisija žada remtis aukšto lygio apskritojo stalo diskusijomis „Pramonė 2030 m.“ Komisija jau paskelbė apie įtraukiantį ir atvirą pramonės forumą, kuris bus įsteigtas 2020 m. ir kuriame dalyvaus įvairių suinteresuotųjų šalių (pramonės, MVĮ, įmonių, socialinių partnerių, tyrėjų), taip pat valstybių narių ir ES institucijų atstovai. Atsinaujančios energijos pramonės atstovai taip pat turėtų dalyvauti pramonės forume. Apskritai, palaikome pramonės ekosistemų stiprinimo požiūrį ir platų suinteresuotųjų šalių įtraukimą į pramonės forumą.

Tačiau BusinessEurope pasiūlymas sudaryti išskirtinę aukšto lygio pramoninę Valdymo tarybą nebuvo priimtas.

Pritariame tam, kad Komisija pasiūlytų Tarybai pirmininkaujančioms valstybėms narėms suinteresuotosioms valstybėms narėms savo šalyse rengti pramonės dienas. LPK yra pasirengusi tokias dienas imtis organizuoti Lietuvoje, kai tik bus tam palankus metas pasibaigus COVID-19 pandemijai. Tuo pačiu tikimės ir Europos Komisijos bei nacionalinės valdžios institucijų įsitraukimo ir aktyvaus dalyvavimo.